

VARGA CSILLA

A Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság múltja, jelene és elért eredményei

CSILLA VARGA

The Past, the Present and the Achieved Results of the Hungarian–Slovak Joint Committee

Keywords: national minority, minority rights, joint committee, protection of minorities, assertion of interests, political representation, Hungarian–Slovak bilateral relations

1. Bevezető: a nemzeti kisebbségek meghatározása és politikai képviselők fontossága

A nemzeti kisebbségek témaköre, jogainak védelme a közép- és kelet-európai államokban rendkívül vitatott kérdéskörnek számít. Mivel a *kisebbség*, így ezen belül a *nemzeti kisebbség* meghatározására sem került sor a nemzetközi szintéren,¹ így a jelenlegi tanulmány szempontjából saját, illetve egyes szakértők által alkalmazott meghatározáshoz fordulunk. *Nemzeti kisebbség* kifejezés alatt azokat a csoportokat értjük, melyek egy bizonyos fogadó államban élnek, ezzel egy időben azonban nemzetiségi, etnikai és történelmi alapon egy másik, általában szomszédos *anyaállamhoz*² kötőd-

1 Rendkívül sokszor hivatkozott és talán a leggyakrabban használt definíció a *kisebbség* meghatározására a Francesco Capotorti által megfogalmazott meghatározás, mely alapján „*az a nem domináns helyzetben lévő csoport, amely számát tekintve kisebb, mint az állam lakosságának többi része, és amelynek tagjai olyan etnikai, vallási vagy nyelvi sajátosságokkal rendelkeznek, amelyek megkülönböztetik őket a lakosság többi részének sajátosságaitól és összeköti őket a kultúrájuk, a hagyományaik, vallásuk és nyelvük megőrzésére irányuló szolidaritás érzése*” (Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities, E/CN.4/Sub.2/384, 20.6.1977.).

2 Európára jellemző, hogy az államhatárok nem egyeznek meg az etnikai, nemzetiségi határokkal, ami azt jelenti, hogy az államok nagy része rendelkezik bizonyos arányú nemzetiségi kisebbséggel, kisebbségekkel. Anyaállamoknak nevezzük azokat az országokat, melyek nemzetpolitikai célkitűzéseik alapján a más államokban élő, ám nemzetiségi alapon az adott államhoz kötődő nemzetrészüik jogainak védelme érdekében különböző módon fellépnek. Az anyaállamban az adott nemzetiség a többséget alkotja, ám a fogadó államban ugyanez a nemzetiségi csoport a kisebbséghez tartozik. (S vannak anyaország nélküliek is, Szlovákiában például a ruszinok, és esetleg a romák.)

nek, széleskörű kapcsolatokat tartva fenn az említett országgal. Következésképpen a nemzeti kisebbségek, valamint a bevándorlók (az „új” kisebbségek) helyzete és jogvédelme között különbséget kell tenni, e két kategória szétválasztására van szükség, ami azonban a legtöbb esetben nemzetközi és európai szinten nem történik meg.

A nemzeti vagy hagyományos kisebbségek többnyire történelmi okok miatt, például az államhatárok változása folytán, vagy önkéntes tömeges elvándorlás, illetve szervezett áttelepítési folyamat részeseként kerültek kisebbségi helyzetbe egy adott államban. Az is elmondható, hogy az említett csoportok *kettős identitással* rendelkeznek: kultúrájuk, nyelvük, hagyományaik, történelmük elkülönül azon államok többségétől, ahol jelenleg élnek, azonban bizonyos fokig be is olvadtak, integrálódnak az adott társadalomba. Kymlicka szerint *a nemzeti kisebbség olyan történelmi közösség, mely többé-kevésbé szervezett formában, egy bizonyos területen vagy országban él, valamint azonos nyelvvvel, kultúrával rendelkezik.* (Kymlicka 1995, 11. p.)

A nemzeti kisebbségek helyzetének elemzésekor fontos megemlíteni a nemzeti kisebbségek, a fogadó állam és anyaállam közötti kapcsolati háromszöveget. Ebben a kapcsolatrendszerben a kisebbségeknek nemcsak a politikai és gazdasági változásokhoz kell igazodniuk, hanem két ellentétes előjelű nemzeti törekvéshez is: egyrészt a fogadó állam által alkalmazott nemzetiesítő nacionalizmushoz, másrészt pedig az anyaállam kulturális, nemzeti nacionalizmustörekvéseihez. (Brubaker 1995, 108–109. p.) Ideális esetben a fogadó állam felelőssége, hogy az országban élő kisebbségei számára biztosítsa jogaik tiszteletben tartását, illetve politikai képviselőjük megvalósítását. Többségében azonban ellentétes példákat látunk, és egyes államok a kisebbségek integrációjának, a többségi társadalomba való beilleszkedésének fontosságára vagy biztonsági kockázatokra hivatkozva háttérbe szorítják a kisebbségek jogainak gyakorlatban történő alkalmazását.

A kisebbségi jogokat sok esetben valamiféle kiegészítő, járulékos vagy speciális jogoknak tekintik, melyek a kisebbségek számára többletjogok biztosítását jelentik. Ez a nézet azonban nem állja meg a helyét, mivel a nemzeti vagy egyéb kisebbségek számára a kisebbségi jogok biztosítása nem teremt kiváltságos helyzetet. A kisebbségi jogok tiszteletben tartásával a kisebbség számára ugyanazt a jogi, politikai helyzetet próbálják megteremteni, amellyel a többség rendelkezik; ebben az esetben nincs szó pozitív diszkriminációról, csupán egy egyenlőségen alapuló társadalom megteremtéséről, melyben a kisebbségek jogaik tiszteletben tartása folytán a többséggel megegyező jogokkal rendelkeznek, amely nézet nemzetközi szinten is jellemezte e jogok létrejöttét.

A kisebbségi jogok tiszteletben tartása és hatékony képviselőjük biztosítása nemzeti szinten az adott állam feladata, ahol e kisebbségek élnek. Ennek megvalósítása több formában is megjelenhet a politikai pártok megalapításától a kulturális autonómia megvalósulásáig, minden esetben függ azonban az adott állam kisebbségekkel kapcsolatos politikájától. Fontos hozzátenni, hogy a kisebbségek *hatékony érdekképviselő* nem azonos politikai részvételükkel, hiszen jelenlétüket befolyásra kell felváltaniuk az adott politikai rendszerben; a jelenlét önmagában nem befolyásolja egyes, akár őket érintő, politikai folyamatok kimenetelét. (Verstichel 2009, 33. p.)

Bilaterális szinten a nemzeti kisebbségek védelme különböző kisebbségvédelmi és egyéb, államok között létrejövő egyezmények, szerződések megkötésével valósulhat meg. Jelen tanulmány a Magyarország és Szlovákia között létrejött kétoldalú szerződés-

ben megalapított kisebbségi vegyes bizottság munkáját elemezve mutatja be a kisebbségek szerepét, a vegyes bizottság célkitűzéseit és hatékonyságát a kezdetektől napjainkig. A bizottság munkáját az egyes időszakokban nagyban meghatározza a két ország közötti politikai viszony; a szlovákiai magyarság és a magyarországi szlovákság céljainak megvalósulásához elengedhetetlen a kedvező politikai légkör. Azonban mind Magyarország, mind pedig Szlovákia vonatkozásában elmondható, hogy kisebbségek nagyobb szerepet vállalnak az egymás országban élő kisebbségeik jólétének biztosításában, támogatják tevékenységüket és intézményeiket, ellátják jogvédelmüket, főként azokban az esetekben, amikor a fogadó állam nemzetiesítő politikája ezt megköveteli, (Brubaker 1995, 109. p.) illetve kisebbségi jogaik tiszteletben tartása nem, vagy kis mértékben valósul csak meg.

1.1. A kisebbségi vegyes bizottságok működése

Magyarország és a szomszédos államok közötti kétoldalú szerződések a rendszerváltás után, főként az 1990-es évek elején jöttek létre, melyekben a határok kölcsönös elismerésén túl nagy hangsúlyt kapott a nemzeti kisebbségek jogainak tiszteletben tartása, valamint az együttműködés egyéb formái. Az *Ukrajnával, Szlovéniával, Horvátországgal, Szlovákiával, Romániával és Szerbiával kötött szerződések*³ alapján Magyarország a hat ország mindegyikével *kisebbségi vegyes bizottságokat* hozott létre. A bizottságok elsődleges célja, hogy az egymás területein élő nemzeti kisebbségeket érintő kérdések tekintetében konszenzust alakítsanak ki, illetve a kisebbségek vegyes bizottságokba történő bevonásával feltérképezzék e csoportok helyzetét s kidolgozzák a jövőben a mindkét állam bevonásával megvalósítani kívánt célkitűzéseket, melyek javítják e kisebbségek helyzetét.

A kisebbségi vegyes bizottságok egymáshoz hasonlóan működnek, egyes esetekben kisebb különbségek figyelhetők meg. Az alapszerződések alapján a vegyes bizottságok évente legalább egyszer találkoznak, a gyakorlatban ez sajnos az évek során több vegyes bizottság vonatkozásában nem valósult meg. A vegyes bizottság hazai tagjait kisebbségi témakörökkel foglalkozó minisztériumok (oktatás, kultúra, műemlékvédelem stb.) munkatársai, valamint a kisebbségek képviselői (kisebbségi pártok, nemzetiségi önkormányzatok, parlamenti szószóló stb.) alkotják.

A bizottsági ülések előtt mindkét ország vegyes bizottságba delegált tagjai egyrészt megfogalmazzák célkitűzéseiket, melyet a felek egy közös jegyzőkönyvtervezetbe foglalnak, véleményezve a másik fél tervezetben feltüntetett céljait is; másrészt pedig az

3 Szerződés a jószomszédság és az együttműködés alapjairól a Magyar Köztársaság és Ukrajna között, 1991; Szerződés a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között a baráti kapcsolatokról és együttműködésről, 1992; Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság közötti baráti kapcsolatokról és együttműködésről, 1992; Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről, 1995; Szerződés a Magyar Köztársaság és Románia között a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról, 1996; Magyar Köztársaságban élő szerb kisebbség és a Szerb Köztársaságban élő magyar kisebbség védelméről szóló kisebbségvédelmi egyezmény, 2003.

ülés előtt a hazai bizottsági tagok saját körben szintén egyeztetést folytatnak érdekeik egyesítése, valamint a bizottsági ülésen történő eredményes képviselete érdekében. A mindkét fél által jóváhagyott, javaslataikat tartalmazó jegyzőkönyvtervezet a vegyes bizottsági ülésen kerül aláírásra, azonban az is előfordulhat, hogy a felek nem értenek egyet egyes pontokat illetően, így a jegyzőkönyv nem kerül elfogadásra. Magyarországot illetően az elfogadott és aláírt jegyzőkönyvek a belső jog részévé válnak: a kormány elé terjesztésük után kormányhatározat formájában válnak jogilag kötelező erejűvé. Az elfogadott jegyzőkönyvek alapján kiadott kormányhatározatok nevesítik az egyes célkitűzések megvalósításáért felelős magyarországi szerveket is.

A jelenlegi tanulmány szempontjából releváns *Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság* első, alapító ülésére 1999-ben került sor, és a 2017-es év végéig a felek összesen 13 ülést tartottak, melyek eredményeképpen 12 jegyzőkönyv került elfogadásra és aláírásra (a 12. ülés jegyzőkönyve az egyetlen, amelyet a felek nem írtak alá). A tanulmány következő részében az egyes bizottsági ülések néhány fontos célkitűzését, problematikus aspektusait veszi górcső alá, az elfogadott ajánlások magas számára tekintettel a teljesség igénye nélkül, egyes esetekben röviden elemezve az egyeztetések során uralkodó politikai légkört.

Ahogy az előzőekben is említésre került, a vegyes bizottságok, így a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság (a továbbiakban: KVB) is a két ország közötti alapszerződésben került megalapításra. Magyarország és Szlovákia között ez az alapszerződés az 1995-ben aláírt jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről szóló szerződés,⁴ így elsőként az ezzel kapcsolatos legfontosabb tudnivalók kerülnek röviden bemutatásra.

1.2. A magyar–szlovák alapszerződés

Az 1990-es évek elején a magyar állam kétoldalú szerződéseket kötött a szomszédos országok egy részével, első körben Szlovéniával, Horvátországgal, és Ukrajnával. Ezekben az években Szlovákia és Románia nem tartotta elfogadhatónak egy kétoldalú szerződés aláírását, mivel a magyar–szlovák, illetve magyar–román fél között véleménykülönbség állt fenn mind a kisebbségi autonómia, mind a kisebbségi jogok tekintetében. Ez oknál fogva a magyar–szlovák alapszerződés aláírására csak 1995 márciusában, főként nemzetközi nyomásra került sor, mivel mindkét állam csatlakozni kívánt a NATO-hoz. A szerződés korlátozott számban ugyan, de biztosított a kisebbségek számára egyes alapvető jogokat, ezeket azonban a szlovák kormány nem ültette át a gyakorlatba. (Fiala-Butora 2013, 176. p.)

A szerződés bevezetőjében a felek elismerik, hogy a nemzeti kisebbségek, ahol élnek, a két ország integráns részét képezve hozzájárulnak annak élete gazdagításához, illetve az országok közötti bizalom, barátság és együttműködés elmélyítéséhez; így szükséges előmozdítani a területükön élő kisebbségek nemzeti, etnikai, vallási, kulturális és nyelvi identitásának megőrzését és elmélyítését.

⁴ Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről, 1995. március 19.

A szerződés 15. cikke értelmében a „Szerződő Felek megerősítik, hogy a nemzeti kisebbségek és az azokhoz tartozó személyek jogainak és szabadságjogainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, ebben az értelemben tehát nem az államok kizárólagos belügye, és a nemzetközi közösség legitim figyelmének tárgyát is képezi”. Az említett megfogalmazást azért is érdemes kiemelni, mivel rendkívül sok esetben hivatkoznak egyes államok a kisebbségi jogok biztosítása területén arra az elvre, hogy az államok maguk határozzák és határozhatják meg a területükön élő kisebbségekkel kapcsolatos politikai és jogi irányvonalakat, illetve e kérdéskörök szabályozása saját feladatkörükbe tartozik. Ezen államok elismerik ugyan, hogy a kisebbségi jogok az emberi jogok részeként egy „magasabb” kategóriába sorolhatók, melyeknek biztosítására minden személy jogosult, azonban kevés esetben fogalmazták meg nyíltan, hogy nem kizárólagos belügy a területükön élő kisebbségvédelem. Ugyanakkor azt is hozzá kell tennünk, hogy maga a megfogalmazás sem viszi előbbre a nemzeti kisebbségek jogainak védelmét a gyakorlatban való alkalmazás nélkül.

A 15. cikk a továbbiakban egyebek között elismeri a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát, hogy *egyénilag vagy csoportosan* szabadon nyilvánítsák ki és fejlesszék saját etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásukat, valamint fejlesszék kultúrájukat; joguk van szóban és írásban, a magán- és közéletben szabadon használni anyanyelvüket.⁵ Fontos megemlíteni, hogy a szlovák és román hozzáállás a nemzeti kisebbségek jogainak védelme terén hasonlóságokat mutat olyan értelemben, hogy mindkét állam tartott (és tart) a kisebbségek csoportos jogainak biztosításától, valamint e csoportok autonómiatörekvéseitől. Mindkét országgal kötött alapszerződés „nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek”, nem pedig a „kisebbségek” kifejezést használja, habár mindkét alapszerződés elismeri azt a fent említett tényt, hogy a nemzeti kisebbségek az adott állam integráns részét képezik annak a társadalomnak, ahol élnek. (Jeszenszky 1996, 130. p.)

A 15. cikk a továbbiakban azt is kimondja, hogy a felek „tartózkodni fognak a kisebbségekhez tartozó személyek akaratuk elleni asszimilációját célzó politikától vagy gyakorlattól”, valamint „olyan intézkedésektől, amelyek megváltoztatnák a népesség számarányát a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott területeken, és amelyek korlátozzák ezen személyek jogait és szabadságjogait, amivel a nemzeti kisebbségek kárára volnának”.⁶ Szintén a 15. cikkben kerül lefektetésre, hogy az említett célkitűzések megvalósítása érdekében az általuk szükségesnek tartott összetételű tagozatokból álló kormányközi vegyes bizottságot hoznak létre, mely ajánlási jogkörrel rendelkezik.

Általánosságban elmondható, hogy az alapszerződés nem hozott radikális változást a Szlovákiában élő magyar kisebbség életét illetően. Még ugyanebben az évben, 1995-ben fogadta el a szlovák kormány az államnyelvtörvényt,⁷ mely szigorúan korlátozta a

5 15. cikk (c) és (g).

6 15. cikk (d).

7 Zákon č. 270/1995 Z. z. – Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom jazyku Slovenskej republiky, hatályos: 1995. december 9-től.

kisebbségi nyelvhasználatot; a szlovák nyelv vált a hivatalos érintkezés nyelvévé, valamint a törvény alapján előnyt élvez minden más nyelvvel szemben. Az alapszerződés aláírása után a magyar–szlovák kapcsolatok inkább hidegülni kezdtek; a harmadik Mečiar-kormányt 1994–1998 között a kisebbségi jogok radikális megnyirbálása jellemezte, ami főként a magyar kisebbséget érintette. Az SNS (Slovenská národná strana/Szlovák Nemzeti Párt) kezdeményezésére korlátozó intézkedések kerültek bevezetésre az oktatás és nyelvhasználat terén, akadályozva a magyar kisebbség kultúrájának fejlesztését és identitásának megőrzését, meglehetősen ellenséges hangulatot váltva ki a szlovák többség és magyar kisebbség, valamint a két állam közötti kapcsolatokban is. Bizonyos fokú pozitív változásra az 1998-as parlamenti választások után került sor, amikor az új kormány a kisebbségi jogok tekintetében toleránsabb álláspontot képviselt, azon oknál fogva (is), hogy az MKP (Magyar Koalíció Pártja) kormánypártként ellátta a szlovákiai magyarság érdekképviseletét. Az alapszerződés célkitűzéseinek teljesítése érdekében a KVB munkája is a következő évtől, 1999-től kezdődött el, amikor is megtartotta első, alakuló ülését.

2. A Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság munkája, 1999–2017

A Magyar–Szlovák KVB tagjai, ahogyan az előzőekben is említésre került, 1999 és 2017 között összesen 13 alkalommal ültek össze, hogy megvitassanak egyes kisebbségi témaköröket. 2002-ig a bizottság magyar és szlovák társelnökét a magyar és szlovák külügyminisztérium delegálta, ami azonban később a közigazgatási átszervezések miatt változott. Tagjai egyes minisztériumok munkatársai, szakértői, valamint a magyar és szlovák kisebbségek képviselői (kisebbségi pártok képviselői, magyar és szlovák kisebbségi szakértők, országos önkormányzat stb.) voltak, ami napjainkban sincs másképp. A tagok javaslatai alapján készül el a jegyzőkönyvtervezet, majd a végleges jegyzőkönyv, amely elfogadása után az állam gyakorlatától függően jogi kötőerővel bíró aktussal bekerül a belső jogrendszerbe, vagy ajánlás szintjén kezeli az adott ország további lépéseinek megtétele során. A Magyar–Szlovák KVB aláírt jegyzőkönyvei mindkét országban kormányhatározat formájában kerülnek elfogadásra, ami a jövőben jogilag hivatkozhatóvá válik. A kormánynak lehetősége van az elfogadott jegyzőkönyvek vonatkozásában arra is, hogy ezt nem ülteti át a belső jogba, tehát a tartalmi átvizsgálást követően nem születik az ajánlásokat tartalmazó határozat, erre azonban a Magyar–Szlovák KVB aláírt jegyzőkönyveivel kapcsolatosan a múltban még nem került sor. A kormányhatározat szintén kijelöli az egyes célkitűzések megvalósításáért, végrehajtásáért felelős minisztériumokat, szervezeteket.

A fent leírt folyamat jóval összetettebb, mint ahogyan első látásra tűnik: az eltérő érdekek miatt a felek közötti konszenzus megtalálása nehézségeket okoz, és ez nemcsak a jegyzőkönyvtervezet-elkészítés során mutatkozik meg. A bizottsági ülésen még az előre elfogadott és egyeztetett ajánlások megvitatása során sem biztos, hogy a KVB elfogadja a jegyzőkönyvet. Az előkészítési folyamatot is több tényező hátráltatja vagy teszi lassúvá: ilyen az ajánlások, a tervezet magyar és szlovák nyelvre történő fordítása, amire az egymás közötti köröztetés során több alkalommal is szükség lehet. Ahogyan azt az előzőekben is említettük, rendkívüli hatással bír a két ország közötti politikai légkör milyensége, hiszen az eredményes előrehaladást mindkét fél blokkolhatja.

Magyar–szlovák viszonylatban a 12 aláírt jegyzőkönyv azt feltételezi, hogy a felek közötti együttműködés megfelelő, pozitív ütemben haladt. Azt is látni kell azonban, hogy a jegyzőkönyv által kijelölt célok a legtöbb esetben, főként a bizottság munkájának kezdetekor, általános és nem körülhatárolt módon lettek megfogalmazva. A jegyzőkönyvek átolvasása során az is kitűnik, hogy mivel a legtöbb célkitűzés két vegyes bizottsági időszak között nem teljesült, így a felek ezeket újra és újra, a további ülések alkalmával is elérendő célként fogalmazták meg, így „görgetve” maguk előtt ezek megvalósítását.

A Magyar–Szlovák KVB tagjainak összetételét illetően a *jelenlegi gyakorlat* a következő: a Magyarországon élő szlovák kisebbségek részéről a bizottság magyar tagozatának résztvevői az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke, valamint 2014-től az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságának szlovák nemzetiségi szószólója. Emellett az egyes minisztérium szakpolitikai munkatársai és szakértői mellett az elmúlt években gyakorlattá vált, hogy a bizottság magyar oldali tagjaként vesz részt az üléseken az MKP egy tagja. A Szlovákiában élő magyar kisebbség képviselőjét jelenleg a Most-Híd szlovákiai polgári párt négy képviselője látja el. Az alapszerződés nem határozza meg, nem részletezi, mely tagok, illetve szervezetek képviseljék a magyar és szlovák kisebbségeket a bizottságban, így ésszerű kérdésnek tűnik, hogy a jelenlegi összetétel megfelelően, célravezetően, illetve a kisebbségek képviselete szempontjából hatékonyan működik-e. E kérdést részlegesen a tanulmány következtetéseiben válaszoljuk meg; a következő részben pedig röviden bemutatásra és elemzésre kerülnek a KVB egyes ülései és célkitűzései.

2.1. A Magyar–Szlovák KVB első, alapító ülése

1999. február 8-án, Budapesten került sor a Bizottság első összehívására Németh Zsolt magyarországi és Ján Figel' szlovákiai külügyminisztériumi államtitkárainak társelnökletével.

Első jegyzőkönyvükben⁸ a felek általános, átfogó módon fogalmazták meg célkitűzéseiket, a szöveg kevés konkrét feladat megvalósításának szükségességére mutat rá. Példaként említhetjük a felek azon szándékát, hogy támogassák a Szlovákiában működő magyar, illetve Magyarországon működő szlovák egyetemi tagozatok működését; megvalósuljon a nemzeti kisebbségek képviselete Magyarországon; biztosítsák Szlovákiában az anyanyelvi oktatás lehetőségét bizonyos szakmákhoz kötődően, valamint a magyarországi kisebbségi iskolákban a szlovák nyelv oktatásának feltételeit; a felek működjenek együtt az oktatás, kultúra és tudomány területén; teremtsék meg a határ menti együttműködés támogatásához szükséges jogi feltételeket; törvénnyel szabályozzák a Szlovákiában élő nemzetiségi kisebbségek nyelvhasználatát; Magyarország anyagilag támogassa a magyarországi szlovák nemzeti kisebbség kulturális identitásának fejlesztését; stb. A jegyzőkönyvhöz a felek memorandumot csatoltak, melyben egyebek között kinyilvánították, hogy együttműködnek a Szlovákiában élő magyar és Magyarországon élő szlovák kisebbség jogainak védelme érdekében, mivel a nem-

8 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság Alakuló üléséről, Budapest, 1999. február 8.

zeti kisebbségek a társadalomnak és az államnak gazdagító elemei, így identitásuk megőrzését, kifejezését és fejlesztését biztosítani kell.

A jegyzőkönyv megfogalmazásai alapján az együttműködés e korai szakaszában a felek főként a kompetenciák és célterületek általános leírására törekedtek, és csak a későbbiekben lesz megfigyelhető a célok és felelősségi körök pontosabb meghatározása. Ahogyan említésre került, az 1998-as parlamenti választások változásokat hoztak a szlovákiai politikában, valószínűsíthetően a KVB munkájának kezdete is részben ennek köszönhető. Az MKP koalíciós pártként való jelenléte mindenképpen pozitív hatással volt a magyar–szlovák kapcsolatok előmozdításában és a politikai irányvonalak kisebbségek számára kedvezőbb meghatározásában.

2.2. A KVB második ülése – 1999 szeptember 29., Pozsony

A felek még ugyanabban az évben, 1999-ben megtartották a bizottság második ülését, mely szintén a jegyzőkönyv aláírásával végződött. A dokumentum⁹ bevezetőjében kiemelik, hogy a felek kül- és belpolitikájának központjában az európai integráció, a jószomszédi kapcsolatok fejlesztése, a regionális együttműködés és a kisebbségek helyzetének javítása állnak. A magyar fél elismerését fejezi ki a szlovák kormány felé, mivel az „jelentős erőfeszítéseket és konkrét lépéseket tett az előző kormány által előidézett kisebbségi jogsérelmek orvoslására”, azonban e téren van még lehetőség az előrehaladásra, például nem jött létre olyan kisebbségi nyelvhasználati törvény, amelyet a szlovákiai magyarság képviselői is elfogadtak volna. A szlovák fél azonban a kisebbségi nyelvhasználati törvényt a nemzeti kisebbségek felé tett fontos lépésnek tartja, amelyet pozitívan fogadtak az európai intézmények is, valamint az alkotmányos követelményeknek is megfelel. Érdemes e jegyzőkönyvnél valóban kicsit közelebről elemeznünk e törvényt, hiszen az említett időszak egyik sarkalatos, a magyar–szlovák kapcsolatokat és a KVB tevékenységét is meghatározó eszökről van szó, melyet a felek nyilvánvalóan különbözőképpen értékelték.

A 184/1999 sz. törvényt a *kisebbségi nyelvhasználatról*¹⁰ a szlovák kormány 1999-ben fogadta el, azonban inkább az Európai Uniótól érezhető nyomás miatt született meg a csatlakozási tárgyalásokkal összefüggésben, semmint Szlovákia saját megfontolása eredményeként. Magyarország és a szlovákiai, főként magyar kisebbség nézőpontja szerint a törvény számos olyan kitétel tartalmaz, mely hátrányos helyzetbe hozza e csoportokat. A törvény egyebek között kimondja, hogy azok a kisebbséghez tartozó személyek, akik egy adott községben két egymást követő népszámlálás adatai alapján legalább a népesség 15%-át teszik ki, a hivatali érintkezés során használhatják a kisebbségi nyelvet.¹¹ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az állami szervekhez benyúj-

9 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság II. üléséről, Pozsony, 1999. szeptember 29.

10 Zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, érvényes: 1999. szeptember 27.

11 Uo. § 2 (1): „Ak občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine a majú trvalý pobyt v danej obci, tvoria podľa dvoch po sebe nasledujúcich sčíta-

tott kérelmekre az adott szerv a kisebbség nyelvén válaszol; egyes dokumentumokat kétnyelvű változatban állít ki; a közigazgatási szervek, helyiségek, állomások és megálló neveit és egyéb feliratokat szintén kétnyelvű formában tünteti fel; a helyi önkormányzat ülései kisebbségi nyelven tarthatók, és így tovább.¹² Meg kell azonban említeni, hogy a törvény nem nevesíti az önkormányzati hivatalokon túl azokat a szerveket, melyekre a törvény rendelkezései kiterjednek, továbbá az említett kérelmeket általában szlovák nyelvű űrlapon lehet benyújtani, és mivel a törvény nem rendezi ezek kérdésését, a kisebbségi nyelvű ügyfélnek alig van lehetősége anyanyelvén kérelmet benyújtani, így a nem kisebbségi nyelvű beadványra csak államnyelvű válasz érkezik. (Szabó Mihály 2006, 47. p.) Abban sincs általános konszenzus sem a felek, sem a kisebbségek képviselői között, hogy a 15%-os küszöb vajon alacsony vagy magas számarányt jelent a kisebbségekre nézve. A legnagyobb nehézséget az okozza, hogy a nemzetiségi és a nyelvi kategóriák sok esetben nem fedik le egymást, nem ugyanazok. A szlovákiai kisebbségek vonatkozásában megfigyelhető, hogy a nemzetiségi hovatartozás és az anyanyelv nem mindig esik egybe, a magukat adott anyanyelvűnek vallók száma magasabb, mint az adott nemzetiséghez tartozók száma. (Vass 2013, 84. p.) A 2011-es szlovákiai népszámlálás adatai alapján 458 467 lakos (a népesség 8,5%-a) vallja magát magyar nemzetiségűnek, míg 508 714 lakos (a népesség 9,4%-a) állítja, hogy a magyar az anyanyelve.¹³

A gyakorlatban a törvény által lefektetett célkitűzések nem valósultak meg, hiszen ehhez a hivatali feltételek átalakítására, dokumentumok lefordítására és egyéb változtatásra lenne szükség, amit központi szinten kellene felügyelni. Érthető tehát az 1999-ben tartott KVB ülésen a két fél eltérő hozzáállása az adott törvényhez. Ezen túl azonban a bizottságban több területen is célok fogalmazódtak meg, elsősorban az iskolaügy és az oktatás, valamint a kultúra területén, például szlovák–magyar történelemszövetség létrehozásának szándéka; az iskolai végzettségek elismeréséről szóló egyezmény előkészítése; magyar és szlovák kulturális központok támogatása, és így tovább.

2.3. A KVB harmadik ülése – 2001. március 30., Budapest

A bizottság soron következő ülésén a felek, az előbbi alkalmaktól eltérő módon néhány általános irányvonalat határoztak meg, melyek a jegyzőkönyvben¹⁴ is lefektetésre kerültek, melyek közül a legfontosabb, hogy KVB a jövőben legalább évente egyszer ülésezik; az összes eddigi ajánlás teljesítését áttekintik; kezdeményezik az ajánlások átutalását más vegyes bizottságok hatáskörébe, valamint a magyar és szlovák tagozat elnö-

---

niach obyvateľov v obci najmenej 15% obyvateľov, majú právo v tejto obci používať v úradnom styku jazyk menšiny.”

12 Bővebben lásd: uo. § 2., 3., 4.

13 Szlovákiai Magyar Adatbank: <http://adatbank.sk/lexikon/demografiai-valtozasok/>, 1. táblázat (letöltés ideje: 2019. január 17.).

14 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság III. üléséről, 2001. március 30., Budapest.

keinek és titkárainak részvételével is lehetőség nyílik az aktuális kérdések megtárgyalására.

A jegyzőkönyv továbbá felsorolja az 1. és 2. ülés teljesítettnek tekinthető ajánlásait, úgymint a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának ratifikálását; az Esztergom és Párkány közötti Duna-híd felújításáról szóló kormányközi megállapodás aláírását; a kisebbségek képviselőinek részvételét a magyar–szlovák vegyes bizottságok munkájában; a magyar–szlovák kormányközi ekvivalenciaegyezmény aláírását; a műemlékvédelmi együttműködési megállapodás aláírását, és még néhány egyéb területeken elért célokat.

A jegyzőkönyv szintén felsorolja az 1. és 2. ülésen megfogalmazott, azonban megvalósításra nem kerülő ajánlásokat, valamint új, előremutató célokat is tartalmaz. Érdemes megemlíteni a szlovák fél részére megfogalmazott új ajánlást, mely az akkor épp előkészítés alatt álló közigazgatási reformja és az új területi egységek kialakítása során egyes nemzetközi dokumentumok (magyar–szlovák alapszerződés, az ET nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezménye, az ET PKGY Szlovák Köztársaság ET-tagfelvételi kérelméről szóló véleménye) rendelkezéseinek betartására „biztatja”. Ezt azonban a szlovák törvényhozás a magyar igények ellenében fogadta el, nem téve lehetővé a magyar kisebbségnek két magyar többségű dél-szlovákiai terület, „megye” létrehozását. A 2001-ben elfogadott megyei önkormányzati törvény megerősítette a korábbi (Mečiar-féle) közigazgatási felosztás megyehatárait, ezzel hosszú távon ellehetetlenítve a kisebbségi önkormányzatiság települési szinteknél magasabb érvényesíthetőségét az adott megyei közigazgatási keretek között. Az érintett közigazgatási egységekben élők véleményét meg sem hallgatva, a dél-szlovákiai magyarlakta területeken 13-ról 18-ra növelték azoknak a járásoknak a számát, amelyekhez olyan magyarlakta települések is tartoznak, ahol a magyarok aránya meghaladja a 20%-ot. (Szarka 2009.) Egyes szakértők szerint ebben a kérdésben (is) nyilvánvalóvá vált, hogy a szlovák belpolitikában nem sokat törődnek a magyar külpolitika és a Magyar Koalíció Pártjának elvárásaival a magyar kisebbség jogos követeléseinek teljesítésére. (Hamberger 2004, 32. p.)

2.4. A KVB negyedik ülése – 2003. június 5., Pozsony

A negyedik ülés jegyzőkönyve alapján a bizottság működése hozzájárul a két ország azon törekvéseinek erősítéséhez, melynek célja az EU-hoz való csatlakozás, a regionális együttműködés, jószomszédi kapcsolatok, valamint igyekeznek biztosítani a területükön élő kisebbségek helyzetének további javítását. Újra belefoglalják a jegyzőkönyvbe a régebbi, nem teljesült ajánlásokat, melyek elemzésétől most eltekintünk, illetve az új ajánlások közül is néhányat emelnénk ki.

Az ülés egyik célkitűzése vált, hogy a felek a két ország szakértőinek bevonásával segítsék a szlovákiai jogszabályok magyar nyelvű, illetve a magyarországi jogszabályok szlovák nyelvű folyamatos közzétételét, különös tekintettel az EU-s jogszabályokra. Szlovákiában az első magyar *corpus juris*¹⁵ csak 2015-től kezdett el működni elektroni-

15 Törvénytár: <http://torvenytar.sk/hu>

kus formában, 13 évvel az ajánlás megfogalmazása után, a Pro Civis Polgári Társulás fordítói-szakmai tevékenységének köszönhetően. Ez a gyűjtemény a tágabb környezetben példanélküli; a szomszédos országokban nem jött létre ehhez hasonló magyar nyelvű jogszabálygyűjtemény. A társulás 2011-ben kezdte meg munkáját a szlovák alkotmány lefordításával; azóta kb. 65 törvény és 220 módosító kiegészítés található meg honlapjukon, illetve a törvények egyes változatainak összeszámolásával ez még nagyobb terjedelmet tesz ki, több tízezer oldalt. A törvények folytonos módosulása miatt szükséges a törvénytárat is újítani. A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája kimondja, hogy ezt a munkát az államnak kellene elvégeznie, azonban erre Szlovákiában nincs lehetőség, hiszen a kisebbségi nyelvhasználati törvényt az állam nem tölti meg valós tartalommal.¹⁶ A Szlovákiai Magyarok Kerekasztala mellett működő jogsegélyszolgálat¹⁷ munkatársai szintén részt vesznek a törvények magyar nyelvre történő fordításában. Ami a törvények Magyarországon szlovák nyelvre történő fordítását illeti, egységes adatbázis napjainkig nem jött létre, illetve a jogszabályok fordítása szervezetileg nincs koordinálva. Megoldást jelentene, ha akár a szlovák kisebbségi egyesületek, akár a szlovák nemzetiségi önkormányzat vagy a két ország szakembereinek összefogásával nagyobb mértékben haladhatna előre az említett fordítási munka.

Ezen túl a jegyzőkönyvben természetesen egyéb célkitűzések is megjelennek, a teljesség igénye nélkül például a borsi várkastély felújítására vonatkozó közös terv előkészítése; a nemzeti kisebbségek vallási szertartásainak elősegítése; a közoktatási intézmények jobb tankönyvellátása; a könyvtárak közös fejlesztése, és így tovább.

2.5. A KVB ötödik ülése – 2005. november 15., Budapest

A két ország 2004. május 1-i dátummal megvalósuló európai uniós csatlakozása után 2005-ben került sor a következő KVB-ülésre. A jegyzőkönyv¹⁸ I. részében a felek kifejtették, hogy együttműködésüket kedvezően befolyásolja a két ország európai uniós tagsága, ami által mindkét országban megerősödtek a nemzeti kisebbséghez tartozók jogai és érvényesítésének európai keretei, valamint bővültek az anyanemzettel való kapcsolattartás lehetőségei. Az együttműködés eredményességének egyik példája, ahogyan azt a jegyzőkönyv is megfogalmazza, a két ország között 2003. december 12-én Brüsszelben megkötött, a nemzeti kisebbségek kölcsönös oktatási és kulturális támogatásáról aláírt megállapodás.¹⁹ A dokumentum 1. cikke kimondja, hogy a „Felek egyetértéssel azzal, hogy a Szlovák Köztársaság támogathatja a Magyar Köztársaság

16 Óry Péter, a Pro Civis Polgári Társulás elnöke fejtette ki a Gömörilapban a Szlovák törvények már magyarul is c. cikkben: <http://www.gomorilap.sk/rimaszombat/szlovak-torvenyek-mar-magyarul-is/> (letöltés ideje: 2019. január 17.).

17 <http://www.jogsegely.sk/category/torvenyek/>

18 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság V. üléséről, 2005. november 15., Budapest.

19 44/2009. (III. 4.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a nemzeti kisebbségek kölcsönös oktatási és kulturális támogatásáról szóló megállapodás kihirdetéséről, Brüsszel, 2003. december 12.

területén élő szlovák nemzeti kisebbség nyelvi és kulturális identitásának megőrzését és fejlesztését, és azzal, hogy a Magyar Köztársaság támogathatja a Szlovák Köztársaság területén élő magyar nemzeti kisebbség nyelvi és kulturális identitásának megőrzését és fejlesztését”. A felek továbbá támogatást nyújthatnak Magyarországon és Szlovákia területén a magyar és szlovák nyelven, a magyar és szlovák kultúra vagy a magyar és szlovák nyelv tárgyában oktatást biztosító művelődési és közoktatási intézményekben folyó oktatási és nevelési folyamat finanszírozásához.²⁰

A jegyzőkönyv I. részében a magyar fél kiemeli, hogy a KVB IV. ülése óta módosult a Magyarországon élő nemzeti kisebbségek helyzetét szabályozó törvény és a közigazgatási törvény. A nemzetiségi kisebbségek helyzetével kapcsolatos szabályozás²¹ azon kisebbségek jogait fekteti le, melyek a magyar állam állampolgárai, viszont magukat valamely nemzeti kisebbséghez tartozónak vallják. A törvény tiltja a nemzeti kisebbségek mindenfajta diszkriminációját, beolvasztását, erőszakos áttelepítését, az etnikai arányok megváltoztatását.²²

Ezen túl a törvény kimondja, hogy Magyarországon a nemzeti kisebbségek települési, területi és országos kisebbségi önkormányzatot hozhatnak létre, melyeknek feladata a kisebbségek érdekeinek védelme és képviselése.²³

A felek az ülésen az előző ajánlások jelentős számát szintén tovább görgették, azonban olyan új ajánlások is megfogalmazódtak, mint például egymás kölcsönös tájékoztatása az EU kisebbségpolitikai normáinak előkészítésére vonatkozó javaslataikról; a kisebbségi civil szervezetek támogatásának növelése; a kis létszámú magyar és szlovák iskolák megmaradásának elősegítése; a hadisírok gondozásáról szóló megállapodás előkészítése; stb.

2.6. A KVB hatodik ülése – 2006. szeptember 22., Pozsony

A Szlovákiában és Magyarországon megvalósuló parlamenti választások után a KVB soron következő ülésén a felek a jegyzőkönyvben²⁴ is rögzítették, hogy a nemzeti

20 Uo. 2. cikk.

21 A 2005. évi CXIV. törvény a kisebbségi önkormányzati képviselők választásáról, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó egyes törvények módosításáról (2005. október 17.). Ez lépett a helyébe az 1993. évi LXXVII. törvénynek a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól (1993. július 7.).

22 2005. évi CXIV. törvény, II. fejezet, § 30:., „A Magyar Köztársaság tilalmaz minden olyan politikát, magatartást, amely: a) a kisebbségnek a többségi nemzetbe való beolvasztását, a többségi nemzetből történő kirekesztését, illetőleg elkülönítését célozza vagy ezt eredményezi, b) a kisebbségek által lakott területek nemzeti vagy etnikai viszonyainak megváltoztatására irányul, c) a kisebbséget vagy kisebbséghez tartozó személyt hovatartozása miatt üldözi, életkörülményeit nehezíti, jogai gyakorlásában akadályozza, d) a kisebbség erőszakos ki- vagy áttelepítésére irányul.”

23 Uo. II. fejezet, § 31.

24 A Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság VI. ülésének jegyzőkönyve, 2006. szeptember 22., Pozsony

kisebbségekről való gondoskodással kapcsolatos kérdések szerepelnek a két ország programjában, összhangban a nemzeti kisebbségek védelmének európai értékeivel és normáival.

A két ország közötti kapcsolatot (valamint a két újonnan megalakult kormány közötti kapcsolatot) illetően elmondható, hogy az előző irányvonalhoz képest egy feszültebb, problematikusabb időszak kezdődött. Szlovákiában az MKP ellenzékbe került, Robert Fico pedig koalíciós kormányával (Smer-SD) került a miniszterelnöki székbe, míg Magyarországon Gyurcsány Ferenc (MSZP) a választások után is miniszterelnökként folytatta. A 2006-os évtől azonban egyes területen hangsúlyosabb gondok jelentkeztek: a nacionalista Szlovák Nemzeti Párt a koalíció részévé válva is hangoztatta erőteljes magyarellenes politikáját, melynek vezetője, Ján Slota egyebek között olyan nyilatkozatot tett, miszerint Szlovákiában brutális magyarosítás zajlik. Nyilvánvaló, hogy ezzel jelentős mértékben növelte nemcsak a szlovákiai magyar kisebbség és a többség, hanem a két ország közötti feszültségeket is. 2006 augusztusában Budapesten ismeretlen tettesek megrongálták a szlovák nagykövetség épületét, és szintén ebben a hónapban Szlovákiában, Nyitrán ismeretlenek megverték Malina Hedvig magyar egyetemistát, mert az utcán magyarul beszélt. A szlovák hatóságok ez után azt állították, hogy a lány maga találta ki az incidenst, és eljárást indítottak ellene a hatóságok megtevéstése miatt. Októberben elmaradt a Gyurcsány és Fico közötti V4 keretében szervezett találkozó, mivel ekkor már Magyarország is kifogásolta, hogy a szlovák miniszterelnök nem határolódik el a magyarellenes kijelentésektől és cselekményektől.²⁵

Az effajta események sora a következő években is folytatódott, azonban jelenleg a 2006-os évnél maradván a KVB munkájában is megfigyelhető volt a kapcsolatok hidegülése és a kooperáció befagyása olyan értelemben, hogy az említett ülésen a felek új ajánlásokat nem fogadtak el, ami az előző évekhez képest példanélkülinek számított. A jegyzőkönyv felsorolja a korábbi évek azon ajánlásait, melyeket a felek továbbra is feladatuknak tekintenek, illetve megállapította, hogy a nemzeti kisebbségek oktatási és kulturális támogatása a 2003-ban aláírt megállapodással összhangban zajlik. Ennél tovább azonban a KVB ebben az évben az együttműködést illetően nem jutott.

2.7. A KVB hetedik ülése – 2007. szeptember 18., Budapest

Az ülésen elfogadott jegyzőkönyv²⁶ I. része alapján a felek pozitív fejleményként említik egyebek között a két ország kormányfői között lezajlott kétoldalú találkozó eredményeit, ami pozitív hatással volt a kétoldalú kapcsolatok fejlődésére, valamint a találkozón elfogadott csomag rendelkezései szintén hozzájárulnak a két nemzet közötti kapcsolatok elmélyítéséhez, és a nemzeti kisebbségek helyzetének javítását is szolgálják. Gyurcsány Ferenc magyar és Robert Fico szlovák kormányfő 2007. június 18-án találkozott

25 A magyar–szlovák konfliktus kronológiája 2006-tól, MTI/bumm: https://www.bumm.sk/archivum/2008/12/05/24747_a-magyar-szlovak-konfliktus-kronologiaja-2006-tol (letöltés ideje: 2019. január 18.).

26 Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság VII. ülésének jegyzőkönyve, 2007. szeptember 18., Budapest

Pozsonyban, és a visegrádi országok miniszterelnökeinek találkozója keretében folytatott megbeszélést, amelynek keretében aláírták a *Közös múlt, közös jövő – a közös projektek fényében* című egyezményt. A dokumentumban leszögezték, hogy a két ország kapcsolatait a jövőben is a magyar–szlovák alapszerződésben rögzített elvekre alapozzák, és ennek megfelelően hajtják végre az az egyezmény 14 pontját, melyek között szerepel, hogy hat hónapon belül üljön össze az alapszerződés értelmében létrejött 11 vegyes bizottság, illetve például arra is, hogy mielőbb megjelenjen a két ország történezeiből álló vegyes bizottság közös kiadványa, amely politikai érdekektől mentesen, objektív történelmi tényeket rögzítve hivatott szólni a két nép és nemzet ezeréves együttéléséről.²⁷

A jegyzőkönyvben a felek kiemelték a határon átnyúló együttműködés szükségességét és a fejlesztések jelentőségét is, melyek a nemzeti kisebbségek számára szintén nagy előnyt jelentenének. A magyar fél a jegyzőkönyvben rögzítette, hogy nemzetpolitikájának alapelvei az elmúlt időszakban megváltoztak, illetve változások következtek be az ország határain kívül élő magyarok támogatási rendszerében. A 2006-os választásokat követően kidolgozott új irányvonalakra azért volt szükség, mivel sem a környező országok, sem az Unió nem pótolhatják az anyaország szerepét külhoni kisebbségei tekintetében. A legfontosabb célkitűzés, hogy a magyar kormánypolitika továbbra is oldja a kisebbségi létből eredő egyenlőtlenséget, így az intézményi, valamint a támogatási rendszert is átalakította.²⁸

Szlovákiában 2007-ben ugyancsak folytatódott a magyarelles retorika, elsősorban az előbbieken említett Ján Slota jóvoltából, aki például 2007 áprilisában Csáky Pálról, az MKP új elnökéről szélsőségesen negatív hangvétellel nyilatkozott, májusban pedig szélsőségesnek nevezte Sólyom László államfőt, mivel pártolja a határon túli magyarok autonómiatörekvéseit.²⁹ Ennek ellenére azonban a magyar–szlovák kapcsolatokban kismértékű javulás volt megfigyelhető.

A jegyzőkönyv csak alacsony számú új ajánlást fogalmazott meg, központi elemként kezelve a múltban lefektetett célkitűzések megvalósításának folytatását. Új ajánlasként jelent meg pl. az interregionális kapcsolatok intenzívebbé tétele, Országos Szlovák Önkormányzat támogatása, szlovákiai magyar művelődési intézet létrehozásának megvizsgálása, a digitális televíziózásra vonatkozóan szakértői csoportok felállítása, stb.

2.8. A KVB nyolcadik ülése – 2008. június 10., Pozsony

Annak ellenére, illetve azzal egy időben, hogy 2008-ban a magyar–szlovák kapcsolatok ismét elérték a mélypontot, a felek Pozsonyban találkoztak, és az ülés jegyzőkönyv alá-

27 MTI: Kétoldalú egyezményt írt alá Gyurcsány és Fico, 2007. június 19. https://hvg.hu/vilag/20070619_gyurcsany_fico (letöltés ideje: 2019. január 22.).

28 Bővebben lásd.: Magyar nemzetpolitika – A nemzetpolitikai stratégia kerete. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Nemzetpolitikai Államtitkárság. http://bgazrt.hu/_dbfiles/htmltext_files/5/0000000065/Magyar%20nemzetpolitika%20-%20A%20nemzetpolitikai%20strategia%20kerete.pdf (letöltés ideje: 2019. január 18.).

29 MTI: https://www.bumm.sk/archivum/2008/12/05/24747_a-magyar-szlovak-konfliktus-kronologiaja-2006-tol (letöltés ideje: 2019. január 18.).

írásával végződött. Ez azért sem volt egyértelmű, hogy így lesz, mivel 2008-ban nemcsak a szlovákiai magyarok, hanem a magyar állam is kifejezte rosszállását, egyet nem értését a szlovákiai magyarokkal szembeni jogszerűtlen bánásmód miatt. Példaként említhető, hogy 2008 októberében a magyar külügyminiszter, Göncz Kinga kifogást emelt a Szlovákiában használt tankönyvek minősége és asszimilációra való törekvésük ellen. A tankönyvek ügye azonban már jóval ezelőtt, 2007 elején kezdődött, amikor az új kormány oktatási minisztere a magyar kisebbségek oktatási rendszerében különféle változásokat vezetett be.³⁰

Közvetlenül a KVB ülése előtt, 2008 első felében is világot láttak olyan kijelentések, melyek még jobban hozzájárultak a magyar–szlovák kapcsolatok fagyossá váláshoz. Ilyen volt Ján Slota januári nyilatkozata, miszerint „Szlovákiában nem élnek magyarok, csak szlovákok, akik magyarul beszélnek”, majd májusban Iovas bohócnak nevezte Szent István királyt. A szlovák parlament szintén májusban megszavazta az új közoktatási törvényt, amely szerint a szlovákiai magyar iskolákban a szlovák nyelvet olyan óraszámokban kell tanítani, hogy a magyar iskolák diákjai megfelelően elsajátíthassák az államnyelvet, valamint a későbbiekben az oktatási miniszter úgy rendelkezett, hogy a szeptembertől megjelenő szlovákiai magyar tankönyvekben a helységneveket már csak szlovákul szabad leírni, a magyar helységnevet említését csak első alkalommal, a szlovák mögött zárójelben engedélyezik.³¹

A leírt léghő nem szolgáltatott megfelelő alapot a KVB sikerességéhez, azonban a 8. jegyzőkönyv alapján a felek megegyeztek, hogy a nyitott vagy vitás kérdések megoldása, megválaszolása során szükséges megőrizni a nemzeti kisebbségek védelme terén eddig elért szintet és eredményeket, valamint erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a kisebbségek jelenlegi helyzete ne változzon negatív irányban. A jegyzőkönyv a régebbi ajánlások ismétlésén túl minimális, rendkívül alacsony számú új ajánlást tartalmazott.

2.9. A KVB kilencedik ülése – 2009. július 17., Budapest

A kilencedik jegyzőkönyv³² I. részében a felek elítélik az etnikai összeférhetetlenség és sovinizmus, valamint a szélsőséges mozgalmak minden megnyilvánulását, melyek gyakran a kisebbségek ellen irányulnak. A II. rész leírása alapján a felek megtárgyalták a szlovák államnyelvtörvény közelmúltban elfogadott módosítását, és a szlovák fél biztosította a magyar felet, hogy a törvény módosításával a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek alkotmányos és nyelvi jogai semmilyen formában nem sérülnek. A magyar fél ellenben úgy vélte, hogy az említett törvény rendelkezéseit jogkorlátozósként értékeli, ezért azzal kapcsolatos további egyeztetésre van szükség.

30 Hamberger 2008, 55. p. http://kki.hu/assets/upload/Foreign_Policy_Review_2008_01_The_Causes_of_the_Tense_S_.pdf (letöltés ideje: 2019. január 18.).

31 MTI, https://www.bumm.sk/archivum/2008/12/05/24747_a-magyar-szlovak-konfliktus-kronologiaja-2006-tol

32 A Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság IX. ülésének jegyzőkönyve, 2009. július 17., Budapest.

Ami a kisebbségek nyelvhasználati jogait illeti, Szlovákiának alkalmaznia kellene a nemzetközi kötelezettségvállalásokban lefektetett elveket, úgymint a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája és a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény rendelkezéseit, valamint az egyéb uniós, nemzetközi és kétoldalú (pl. alapszerződés) célkitűzéseket. Az említett államnyelvtörvény módosításának³³ preambuluma alapján a „szlovák nyelv a szlovák nemzet egyediségét kifejező legfontosabb ismertetőjegy, kulturális örökségének legbecsesebb értéke és a Szlovák Köztársaság szuverenitásának kifejezője, valamint állampolgárainak általános érintkezési eszköze”. A nyelvhasználatot az élet majdnem minden területén szabályozó törvény szintén kimondja, hogy a szlovák nyelv előnyt élvez az ország területén használt többi nyelvvel szemben.³⁴ Meg kell azonban jegyezni, hogy a törvény egyes rendelkezései sértik a faji irányelvbe³⁵ foglalt közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés tilalmát, mivel azok nem mindig igazolhatók jogszerűen egy objektív céllal. Sőt a törvény későbbi alkalmazása lealacsonyító, megalázó bánásmódot is jelenthet, valamint ez akár az irányelv által tiltott zaklatásnak is minősülhet.³⁶ A hivatalos közegben a törvény alapján kizárólag szlovák nyelven lehet kommunikálni, valamint az állami, a területi önkormányzati és a közigazgatási szervek is a hivatalos érintkezés során kizárólag a szlovák nyelvet használhatják. A szabályozás alól csupán két esetben van kivétel: egyrészt akkor, ha a nemzeti kisebbségek aránya az adott településen meghaladja a 20%-ot, másrészt pedig amennyiben a külföldi nyelv használatát a nemzetközi kapcsolat indokolja. A hivatalos szervek alkalmazottai kötelesek ismerni és hivatalos helyzetekben használni a szlovák nyelvet. Ezen szabályok értelmében előfordulhat – olyan településeken, ahol a magyar kisebbség aránya nem haladja meg az előírt 20%-ot –, hogy egy magyar nemzetiségű hivatalnok és egy magyar nemzetiségű ügyfél kötelesek szlovákul kommunikálni, pedig mindkettejük számára az anyanyelvük használata lenne a természetesebb és egyszerűbb.³⁷ Az oktatás területén a törvény kimondja, hogy az államnyelv oktatása minden alapiskolában és középiskolában kötelező, valamint a kisebbségi nyelven oktató iskolákban a teljes pedagógiai dokumentációt kétnyelvűen kell vezetni.³⁸ Az effajta szabályozás közvetlen hátrányos megkülönböztetést jelent, mivel a kisebbségekhez tartozó személyeket hátrányosabb helyzetbe hozza, mint a szlovák többséghez tartozókat. Nem beszélve arról, hogy vészhelyzetben (pl. kórházakban) a nem megfelelő szabályozás miatt kialakuló problémák (pl. a főként kisebbségek által lakott területen a

33 357/2009 Z.z. Úz zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky, hatályos: 2009. szeptember 1-től.

34 Uo. §1 (2).

35 A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji –vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, Hivatalos Lap L 180 , 19/07/2000 o. 0022 – 0026.

36 Kardos–Majtényi–Vizi 2009. <https://kisebbségkutato.tk.mta.hu/hirek/2012/01/a-szlovakiai-allamnyelv-torveny-modositasanak-nemzetkozi> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

37 Jogí Fórum, 2009: <https://www.jogiforum.hu/hirek/21736> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

38 Lásd bővebben a törvény 4. paragrafusát.

kórház alkalmazottja nem beszéli a kisebbség nyelvét) akár egy ember életébe is kerülhetnek. (Kardos–Majtényi–Vizi 2009.)

Az államnyelvtörvény okozta feszültségek ellenére a felek a 9. ülés alkalmával néhány új ajánlást is elfogadtak, egyebek között az anyanyelvi továbbképzések kölcsönös elismerését; a területükön található szellemi kulturális örökség felkutatására és megőrzésére vonatkozó lépések megtételét; a magyarországi szlovákság történelmi emlékhelyeinek felmérését; stb.

2.10. A KVB tizedik ülése – 2011. február 2., Pozsony

A X. jegyzőkönyv³⁹ alapján a felek az ülés keretén belül megvitatták azokat a vitás kérdéseket, melyek az utóbbi időben a nézeteltérések középpontjában álltak. A szlovák államnyelvtörvény kapcsán a magyar fél ismét a dokumentumba foglalta, hogy a nemzetközi szervezetek ajánlásaival összhangban szükséges további lépéseket tenni annak érdekében, hogy az államnyelv védelme és a kisebbségek nyelvhasználati jogainak védelme között egyensúly jöjjön létre. A szlovák fél ígérete alapján kijavítja az előző időszak azon törvénykezési és politikai megszorító rendelkezéseit, melyek nem voltak összhangban az emberi jogi alapelvekkel. Szintén megállapították, hogy a KVB-ban folyó párbeszéd segít csökkenteni a viták élességét, valamint hozzájárul ahhoz is, hogy a jövőben ne kerüljön sor a nézeteltérések kiéleződésére, ennek érdekében jövőbeni jogalkotási szándékaikról, melyek érintik a nemzeti kisebbségeket, egymást tájékoztatni fogják. Előrelépésnek tekinthető, hogy a jegyzőkönyvbe belekerült mind az emberi jogi alapelvekkel ellentétes rendelkezések kijavítása, mind a nézeteltérések kiküszöbölésére irányuló politikai akarat megfogalmazása a felek részéről, ami arra enged következtetni, hogy a KVB ülései valóban oldottabb, az együttműködés előmozdítására alkalmasabb légkört biztosítanak a vezetői szintnél megszokottnál.

Az ajánlások tekintetében a felek a jegyzőkönyvben rögzítették, hogy a jövőben fokozottan keresik a megoldást azoknak az ajánlásoknak a teljesítésére, amelyekkel kapcsolatosan huzamosabb ideje nem történt előrelépés, valamint ezen ajánlások magas számára tekintettel a megvalósult vagy jelenleg megvalósuló ajánlásokat törlik a jegyzőkönyvből, illetve ha a jövőben ezekkel kapcsolatosan problémák merülnek fel, akkor újra napirendjükre tűzik. Néhány ajánlást a szakmailag illetékes vegyes bizottságok figyelmébe ajánlottak annak érdekében, hogy a KVB hatékonyabban tudjon összpontosítani egyéb, új vagy folyamatban lévő témakörökre.

Az ülésen megfogalmazott néhány új ajánlás közül kiemeljük azt, amely alapján a szlovák fél igyekszik biztosítani a magyar nyelvű tankönyvek és taneszközök tekintetében a választhatóságot, valamint hogy fordítás helyett legyen lehetőség szlovákiai magyar szakemberek által írt tankönyvekből és taneszközökből tanítani. Ez a célkitűzés kiemelt fontossággal bír, hiszen a magyar kisebbség több esetben fogalmazott meg kritikát például a szlovákiai történelemkönyvekkel összefüggésben. A magyar tannyelvű iskolákban magyar tankönyvekből tanítanak, azonban sok esetben ezek a szlovák tör-

39 A Szlovák–Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság X. ülésének jegyzőkönyve, 2011. február 2., Pozsony.

ténelemtankönyvek pontos fordításai voltak, melyek kizárólag a szlovák nép történelmével foglalkoznak, szlovák szemszögből elemezve a múlt eseményeit.⁴⁰

2.11. A KVB tizenegyedik ülése – 2012. november 7., Budapest

A vegyes bizottság következő ülése előtt, 2012 márciusában Szlovákiában parlamenti választásokat tartottak, melyek eredményeképpen a magyarellenes megnyilvánulásairól (is) elhíresült Szlovák Nemzeti Párt (SNS) nem jutott be a szlovák parlamentbe; a Smer szociáldemokrata párt, Robert Fico vezetésével abszolút többséggel azonban igen, s egyik célja a bilaterális kapcsolatok fejlesztése volt. A két ország közötti kapcsolatok folyamatosan javulni látszottak, és szintén ebben az évben az országok külügyminiszterei kiemelték, hogy a Szlovákia és Magyarország közötti kapcsolatok jobbakként, mint amilyennek tűnnek, hangsúlyozva a párbeszéd szükségességét, mivel a két országot sokkal több dolog köti össze, mint amennyi elválasztja.⁴¹

Ebben a szellemiségben került sor a KVB soron következő ülésére, melynek jegyzőkönyvében⁴² a felek megállapították, hogy a kétoldalú szlovák–magyar kapcsolatok légkörének mindenfajta javítása nagyon pozitív hatást gyakorol a Magyarországon élő szlovák és a Szlovákiában élő magyar kisebbség életére. Emellett a szlovák fél szerint az államnyelvtörvény két módosítása és a nemzeti kisebbségek nyelvhasználatáról szóló törvény pozitív lépést jelent az államnyelv védelme és a nemzeti kisebbségek nyelvhasználati jogainak védelme közötti egyensúly megteremtése szempontjából. Az államnyelvtörvény kapcsán a magyar fél azonban továbbra is úgy véli, hogy a nemzetközi szervezetek ajánlásaival összhangban további lépéseket kell tenni az említett egyensúly megteremtésére.

A szlovák fél külön megemlíti a magyarországi új, az országgyűlési választásról szóló törvényt,⁴³ és várja, hogy abban az esetben, ha szlovák nemzetiségi képviselőt nem választanak meg, a szlovák nemzetiségi országgyűlési szószóló minél szélesebb körű jogosítványokkal rendelkezzen. Az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény kimondja, hogy „nemzetiségi listát állító, de azon mandátumot nem szerző nemzetiséget nemzetiségi szószóló képviseli az Országgyűlésben”.⁴⁴

Az ülésen az új ajánlások között megfogalmazásra került egy magyar–szlovák történettudományi szakmai folyóirat megalapítása; valamint több olyan ajánlás is, mely a kisebbségi nyelvhasználatra vonatkozik, ami a leírt előzmények és konfliktusok ismeret-

40 Radi 2017: <https://felvidek.ma/2017/10/a-szlovak-tortenelemtankonyvek-hibairol/> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

41 Kormányportál/MTI: <http://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/a-magyar-szlovak-kapcsolatok-jobbak-mint-amilyennek-tunhetnek> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

42 A Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság XI. ülésének jegyzőkönyve, 2012. november 7., Budapest.

43 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról, hatályos: 2012. január 1-től.

44 Uo. §18 (1).

tében nem számít meglepőnek. A jegyzőkönyv alapján ilyen célkitűzés a kisebbségi nyelvhasználatot szabályozó hatályos törvények végrehajtása és gyakorlati alkalmazásuk előtt álló akadályok elhárítása; a kisebbségi nyelvhasználat többletköltségeinek vizsgálata, valamint ezzel összefüggésben költségvetési források keresése; szakmai, módszertani és pénzügyi feltételek biztosítása a kisebbségi nyelvek hivatali használatára és a szükséges szakterminológia kialakítására.

A KVB 12. ülésén nem került sor jegyzőkönyv aláírására, így elemzésünket a jelenlegi utolsó ülés jegyzőkönyvének elemzésével folytatjuk.

2.12. A KVB tizenharmadik ülése – 2016. november 3., Budapest

A 2016. évi márciusi szlovákiai parlamenti választások Robert Fico újabb győzelmét hozták, akinek céljai között továbbra is szerepelt a Magyarországgal és így a harmadik Orbán-kormánnyal való kapcsolatok javítása, az együttműködés további előrehaladásának megőrzése. A későbbiekben ezt a célkitűzést igazolta például Ficónak 2017 októberében, a felvidéki Révkomárom és Komárom közötti új Duna-híd építésének megkezdése alkalmából mondott beszéde, melyben hangsúlyozta, hogy a magyar–szlovák kapcsolatok soha nem voltak olyan jók, mint akkoriban. A híd felújítása annak szimbóluma is, hogy a felek komolyan veszik az együttműködést. Hangsúlyozta, hogy a szlovák–magyar kapcsolatok javulásáért jelentős részben Orbán Viktor magyar kormányfőt illeti a köszönet, illetve azt is, hogy a magyar és a szlovák kormányfők között az utóbbi években már hagyománnyá vált, hogy tartják magukat a szavukhoz.⁴⁵

Az ülés jegyzőkönyve⁴⁶ alapján a felek támogatják, hogy a kétoldalú kapcsolatokban és a V4 keretében megvalósuló stratégiai együttműködésük pozitív hatást gyakoroljon a nemzeti kisebbségek védelmének megerősítésére, valamint jogaik érvényesítésére. A szlovák fél üdvözölte az új magyarországi választójogi szabályozást,⁴⁷ amely megte-remtette a feltételét annak, hogy a magyarországi szlovák kisebbség képvisleti lehetőséghez jutott az Országgyűlésben.

A magyar fél a szakértői tárgyalásokat követően a kettős állampolgárság ügyében szorgalmazza a megfelelő szintű politikai döntés meghozatalát. Ennek a kitételnek a háttérében a szlovák állampolgársági törvény⁴⁸ 2010. évi módosítása áll, amely kimondja, hogy *„ha a szlovák állampolgár kérelemmel, nyilatkozattal vagy a külföldi állampolgárság megszerzésére irányuló más cselekménnyel kinyilvánított, kifejezett akaratnyilvánítása alapján, önkéntesen külföldi állampolgárságot szerez, a külföldi*

45 Mandiner: Fico: Soha nem voltak olyan jók a szlovák–magyar kapcsolatok, mint most. https://mandiner.hu/cikk/20171017_fico_soha_nem_voltak_olyan_jok_a_szlovak_magyar_kapcsolatok_mint_most (letöltés ideje: 2019. január 21.).

46 A Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság XIII. ülésének jegyzőkönyve, 2016. november 3., Budapest.

47 2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról, hatályos: 2013. május 2-től.

48 A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 40/1993. számú törvénye a Szlovák Köztársaság állampolgárságáról (1993. január 13.), mely a 250/2010. sz. törvénnyel lett módosítva, hatályos 2010. július 17-től.

állampolgárság megszerzésének napján elveszti szlovák állampolgárságát".⁴⁹ Ez a rendelkezés nagy ellenállást és erős kritikát váltott ki a szlovákiai kisebbségek, így a magyarok, részéről is. Több esetben hangsúlyozták az említett rendelkezés összeütközését Szlovákia belső jogrendszerével, hiszen a szlovák alkotmány világosan kimondja, hogy „senki nem fosztható meg akarata ellenére a Szlovák Köztársaság állampolgárságától”.⁵⁰ Egy másik ország állampolgárságának megszerzése ugyanis nem jelenti feltétlenül azt, hogy az adott szlovák állampolgár le akar mondani szlovák állampolgárságáról, így ez akarata ellenére történik, ami ellentétes az alkotmány említett cikkelyével. Ez a kettős vagy többes állampolgárságot érintő kitétel azonban a jogrendszerben máig változatlan, és sok szempontból lehetne elemezni, azonban részletes bemutatásától e tanulmányban eltekintünk.

Figyelembe véve az eddigi utolsó ülés új ajánlásait, a felek 19 célkitűzést fogalmaztak meg a jövőre nézve, melyek többsége a kulturális örökséggel, műemlékvédelemmel és kulturális turizmussal; a kisebbségi iskolák támogatásával; különböző intézmények kulturális támogatásával; a szlovákiai vasútállomások és megállók kisebbségi nyelvű megjelölésével; stb. foglalkoznak.

3. A Magyar–Szlovák KVB munkájának értékelése – a társelnökök szemével

A tanulmány utolsó részében a egyes bizottság múltbeli és jelenlegi munkájának értékelését, valamint jövőbeli terveik összefoglalását mutatjuk be a KVB két társelnökével készített interjú alapján. Természetesen a bizottság többi tagjának, főként kisebbségi képviselőinek nézőpontjai sem lennének elhanyagolhatók e kérdéskör elemzése kapcsán, azonban mégis a társelnökök azok a személyek, akik a KVB munkáját előkészítik, összefogják és irányítják. (Megjegyzés: a kisebbségek képviselőinek részvétele, érdekérvényesítésük egyes bizottságokon belüli módjai a téma hosszabb terjedelme miatt egy későbbi, már folyamatban lévő kutatás önálló témáját képezi majd.)

A KVB magyarországi társelnöki tisztségét 2015 áprilisa óta *Kalmár Ferenc András*, a *Külgazdasági és Külügyminisztérium Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztosa* tölti be; a bizottság szlovák társelnöke pedig 2003 óta *Miroslav Mojžita*, *Szlovákia bosznia-hercegovinai nagykövete*.

Kalmár Ferenc András egyfajta jó gyakorlatként tekint arra, hogy a magyar kormány a KVB-ülések jegyzőkönyvei alapján kötelező erejű kormányhatározatot alkot, mely során a bizottság célkitűzései Magyarországon a belső jog részévé válnak. A bizottság ellenőrzési mechanizmusával kapcsolatban elmondta, hogy a felek nem fektették le ennek alapjait sem az alapszerződésben, sem az egyes jegyzőkönyvekben, azonban erre azért nem volt feltétlenül szükség, mivel az említett módon keletkező kormányhatározatokat egyébként is tiszteletben kell tartaniuk az államoknak. Hozzátette azonban

49 Uo. § 9 (16).

50 A Szlovák Köztársaság Alkotmánya (1992. szeptember 1.), 5. cikkely (2).

azt is, hogy abban az esetben, ha a célok nem teljesülnek, nincs semmiféle kikényszerítő mechanizmus, és a szankciók hiánya miatt a felek könnyebben kibújhatnak a felelősség és a feltételek teljesítése alól.

A vegyes bizottság jövőbeli munkáját illetően, a magyarországi társelnök szerint, javulást lehetne elérni az által, ha például mindkét állam megtartaná az 1995-ös alapszerződés rendelkezéseit. Emellett a KVB alapvető kérdések megvitatásának helye lehet a jövőben is, mint például a kisebbségek kollektív jogainak kérdésköre, melyről rendkívül fontos lenne egyeztetést folytatni. A kollektív jogok elismerése nélkül ugyanis az államok integrációs célkitűzései asszimilációhoz vezetnek, és ez nemcsak Magyarország és Szlovákia vonatkozásában jelenik meg. Abban az esetben, ha a nemzeti kisebbségek nem gyakorolhatják közösségi jogaikat, nagy esély van arra, sőt, teljesen bizonyos, hogy az említett csoport erőteljes számszerű fogyatkozásától, majd eltűnésétől kell tartanunk.

A bizottság munkáján túl azonban más csatornákon is folytatni kell a kétoldalú kapcsolatok javítását; a miniszteri biztos szerint ilyen lehetne a multilaterális intézményekben való közös magyar–szlovák fellépés a kisebbségek jogainak biztosítása érdekében, illetve a már működő V4 keretében is lehetőség lenne új, közös célok megfogalmazására, nemcsak gazdasági, hanem kisebbségi együttműködés keretében is.

Miroslav Mojžita szlovák társelnök a KVB munkáját a magyar–szlovák alapszerződés, főként a 15. cikk rendelkezéseinek gyakorlatba ültetéseként látja, mely rendkívüli szerepet tölt be a kétoldalú kapcsolatok javítása, fejlesztése szempontjából, és melynek kitételei ma is ugyanúgy érvényesek és követendők. A KVB megfelelő csatornaként működik annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségek ügyét a két ország felkarolja. A bizottság szlovák tagozatában részt vevő magyar kisebbség képviselőinek személyével kapcsolatosan a társelnök nem fogalmazta meg, hogy részvételüket milyen feltételek alapján határozzák meg, tehát kik, mely szervek, szervezetek vesznek és vehetnek részt a munkában. Ez szlovákiai szinten korántsem egyértelmű, hiszen több szakmai-kisebbségi szervezet is érdemes (lenne) arra, hogy a KVB szlovák oldali tagozatában a magyar kisebbség képviseletében részt vegyen, így az e témakör vizsgálata a jövőbeli kutatás szempontjából fontos, elemzésre váró kérdés.

A szlovák társelnök úgy véli, hogy a jegyzőkönyvek előkészítésének módja az eddigiekben nagyon jól működött a két ország között, a tervezet egymás számára való előzetes megküldése nagyban segíti a sikeres egyeztetést, így ezt a jövőben is hasonló módon kell folytatni. A szlovák kormány két KVB-ülés közötti időszakban igyekszik a célkitűzések megvalósítására, hiszen Szlovákiában is kormányhatározat formájában vannak a jegyzőkönyvek a belső jog részévé az illetékes, megvalósításért felelős szervek megnevezésével, így időről időre felhívja a kormány az ezáltal érintett intézmények figyelmét is a közreműködés fontosságára.

A nagykövet kiemelte a két ország európai uniós csatlakozásának jelentőségét, mivel ezáltal a két ország közötti együttműködés lehetőségei is bővültek, beleértve a nemzeti kisebbségek védelmét. Emellett a 21. században nemcsak új kooperációs lehetőségek, hanem új kihívások is megjelentek, ezért folyamatosan meg kell vizsgálni az alapszerződés rendelkezéseinek teljesülését, valamint az előforduló nézeteltéréseket, problémákat orvosolni kell. Egyebek között ezért is rendkívül fontos, meghatározó és egyedülálló a

KVB munkája, hiszen nemcsak az együttműködést fejleszti, hanem a két ország közötti problematikus kérdések megoldására, tisztázására is lehetőséget ad.

A társelnökök rövid értékeléséből kitűnik, hogy mindkét fél rendkívül fontos és az együttműködést elősegítő fórumként jellemzi a bizottságot, amely elmélyíti a kölcsönös bizalmat a felek között. Hangsúlyozták annak jelentőségét, hogy az elkezdett munkát a jövőben is folytatni kell. Az erősebb kritikák megfogalmazásától mindkét társelnök tartózkodott, ami abból a szempontból érthető, hogy a megalapozott baráti légkört és jó kapcsolatot szeretnék megőrizni és fejleszteni, melynek szempontjából a pozitív, előremutató megnyilvánulások a célszerűek. Lehetőség van a két ország közötti együttműködés jövőbeli bővítésére, mélyítésére a vegyes bizottságon belül (is); a V4 keretében azonban ez idáig a nemzeti kisebbségek ügye nem vagy csak igen korlátozott mértékben került terítékre, és ez az elkövetkezendő időkben is valószínűtlennek tűnik. Emiatt valóban fontossá válik a KVB munkájának, a kommunikációnak a folytatása, valamint minél egyértelműbb célok megfogalmazása a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása végett, illetve nem utolsósorban e célok tényleges megvalósítása.

4. Következtetések

A tanulmány célja a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság eddigi tevékenységének ismertetése volt, elsősorban a bizottsági jegyzőkönyvek elemzése által, kiemelve az adott időszakokból több sarkalatos témakört.

Megfigyelhető, hogy a felek közötti együttműködés az évek során jelentős mértékben bővült és mélyült, amit nemcsak a célkitűzések növekvő száma, hanem konkrét tartalmuk is mutat. Ezzel szemben áll azonban a megvalósításhoz szükséges politikai akarat, illetve sok esetben a pénzügyi keret hiánya, hiszen a korábbi ülések rendkívül sok ajánlása jelenik meg az új jegyzőkönyvekben, melyek megvalósítása nem történt vagy történik meg. Tény azonban, ahogyan ezt több jegyzőkönyv is megemlíti, hogy az ajánlások többsége nem egyszeri feladatként jelenik meg, hanem teljesítésük hosszabb időt igényel, illetve folyamatosan teljesül, azonban a megvalósítás sok esetben nem emiatt késik.

A bizottságok munkájának koordinálásáért felelős szervek az évek során mindkét országban többször változtak, ami egyfajta természetes folyamatnak tekinthető, a folytonosságot azonban mindenképpen nehézkessé teszi. Emellett a magyar és szlovák tagozat bizottsági felépítése nem meghatározott sem az alapszerződés, sem a jegyzőkönyvek által. Ez főként a kisebbségek képviselőinek személye miatt problematikus, és magával vonja azt a kérdést, hogy megfelelő módon vannak-e képviselve a kisebbségi csoportok a bizottságon belül, illetve érdekeiket sikerül-e hatékonyan érvényesíteni. Ahogyan már az előzőekben említésre került, a kisebbségek képviselőinek nézőpontját is feltérképező további kutatásra van szükség, hogy pontosabb képet kapjunk arról, ők hogyan értékelik a KVB-ban betöltött szerepüket, valamint céljaikat milyen módon tudják megvalósítani az adott keretek között.

Szükség van, illetve volna arra is, hogy a KVB időről időre felülvizsgálja saját tevékenységének hatékonyságát, s kész legyen újításokat is bevezetni mind összetételét, mind egyéb kérdésköröket illetően.

Másrészt azonban ki kell emelni, hogy a bizottsági munkának és a tárgyalásoknak köszönhetően több fontos célkitűzés megvalósítására is sor került, illetve a közös együttműködés megfelelő hátteret biztosított a vitás kérdések megvitatásának, az ellentétek visszaszorításának, és közelebb hozta egymáshoz a feleket a megoldás keresése és a jó kapcsolatok kiépítésének érdekében. A KVB valójában nem egyik napról a másikra próbál megoldásokat keresni egyes problémákra, illetve előmozdítani a nemzeti kisebbségek jólétét és jogaiknak védelmét, hanem lépésről lépésre, fokozatosan halad, ami éveket, sőt évtizedeket vesz igénybe. Annak ellenére, hogy több témakörrel kapcsolatosan a közös nézőpont kialakítása nehézkesen halad, számottevő területen sikerült előrelépést és sikereket elérni, ami a bizottsági tagok munkájának érdeme, és amelyet, egyetértve a társelnökök szavaival, a jövőben is folytatni kell.

Irodalom

Jogi dokumentumok

- A Szlovák Köztársaság Alkotmánya, 1992. szeptember 1.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság alakuló üléséről, Budapest, 1999. február 8.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság II. üléséről, Budapest, 1999. szeptember 29.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság III. üléséről, Budapest, 2001. március 30.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság IV. üléséről, Pozsony, 2003. június 5.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság V. üléséről, Budapest, 2005. november 15.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság VI. üléséről, Pozsony, 2006. szeptember 22.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság VII. üléséről, Pozsony, 2007. szeptember 18.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság XIII. üléséről, Pozsony, 2008. június 10.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság IX. üléséről, Budapest, 2009. július 17.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság X. üléséről, Pozsony, 2011. február 2.
 Jegyzőkönyv a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság XI. üléséről, Budapest, 2012. november 7.
 Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről, 1995. március 19.
 Zákon č. 40/1993 Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom občianstve Slovenskej republiky, 15.02.1993
 Zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín (hatályos: 2012. október 1-től).
 2005. évi CXIV. törvény a kisebbségi önkormányzati képviselők választásáról, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó egyes törvények módosításáról, 2005. október 17.
 44/2009. (III. 4.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovák Köztársaság Kormánya között a nemzeti kisebbségek kölcsönös oktatási és kulturális támogatásáról szóló megállapodás kihirdetéséről

2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról, 2011. december 30.

2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról, 2013. április 18.

357/2009 Z. z. Zákon Národnej Rady Slovenskej Republiky o štátnom jazyku Slovenskej republiky, 09.09.2009.

Szakirodalom

Brubaker, Rogers 1995. Nationalizing Minorities, Nationalizing States, and External National Homelands in the New Europe. *Daedalus*, Vol. 124, No. 2, 107–132. p.

Fiala-Butora János 2013. Hungarians in Slovakia and the Evolution of Hungarian-Slovakian Bilateral Relations – Improvement or Stalemate? *European Yearbook of Minority Issues*, Volume 12, 158–196. p.

Gömörilap: Szlovák törvények már magyarul is. <http://www.gomorilap.sk/rimaszombat/szlovak-torvenyek-mar-magyarul-is/> (letöltés ideje: 2019. január 17.).

Hamberger Judit 2004. A magyar–szlovák viszony esélyei az MKP kormányzati helyzetének tükrében. *Külügyi Szemle*, 1. szám, 28–47. p.

Jeszenszky Géza 1996. Hungary's Bilateral Treaties with the Neighbours and the Issue of Minorities. *Ethnos-Nation. Eine europäische Zeitschrift*, Jg. 4. Nr. 1–2., 123–131. p.

Jogi Fórum 2009. Mit is szabályoz pontosan a vitatott szlovák államnyelvtörvény? <https://www.jogiforum.hu/hirek/21736> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

Kardos Gábor–Majtényi Balázs–Vizi Balázs 2009. A szlovákiai államnyelv-törvény módosításának elemzése. MTA Kisebbségkutató Intézet, <http://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/855.pdf> (letöltés ideje: 2019. január 20.).

Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Nemzetpolitikai Államtitkárság: Magyar nemzetpolitika – A nemzetpolitikai stratégia kerete. http://bgazrt.hu/_dbfiles/htmltext_files/5/000000065/Magyar%20nemzetpolitika%20-%20A%20nemzetpolitikai%20strategia%20kerete.pdf (letöltés ideje: 2019. január 18.).

Kymlicka, Will 1995. *Multicultural Citizenship*. Oxford University Press.

Mandiner 2017. Fico: Soha nem voltak olyan jók a szlovák-magyar kapcsolatok, mint most. https://mandiner.hu/cikk/20171017_fico_soha_nem_voltak_olyan_jok_a_szlovak_magyar_kapcsolatok_mint_most (letöltés ideje: 2019. január 21.).

MTI 2007. Kétoldalú egyezményt írt alá Gyurcsány és Fico, https://hvg.hu/vilag/20070619_gyurcsany_fico (letöltés ideje: 2019. január 22.).

MTI 2008. A magyar–szlovák konfliktus kronológiája 2006-tól. https://www.bumm.sk/archivum/2008/12/05/24747_a-magyar-szlovak-konfliktus-kronologiaja-2006-tol (letöltés ideje: 2019. január 18.).

MTI/Kormányportál 2012. A magyar–szlovák kapcsolatok jobbakként, mint amilyenek tűnhetnek. <http://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/a-magyar-szlovak-kapcsolatok-jobbak-mint-amilyenek-tunhetnek> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

Radi Anita 2017. A szlovák történelemkönyvek hibáiról. <http://felvidek.ma/2017/10/a-szlovak-tortenelemtankonyvek-hibairol/> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

Szabómihály Gizella 2006. A szlovák nyelvpolitika és a kisebbségek anyanyelv-használati lehetőségei és törekvései. *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, 2. szám, 43–49. p.

Szarka László 2009. A szlovák és a magyar nyelv státusa a dél-szlovákiai kétnyelvűség gyakorlatában. <http://www.matud.iif.hu/2009/09nov/Tartalom.htm> (letöltés ideje: 2019. január 21.).

Szlovákiai Magyar Adatbank: <http://adatbank.sk/lexikon/demografiai-valtozasok/>

Törvénytar: <http://torvenytar.sk/hu>

Vass Ágnes 2013. A kisebbségi nyelvhasználat helyzete Szlovákiában. *LÉTÜNK* különszám, 72–91. p.

Verstichel, Annelies 2009. Participation, Representation and Identity. The right of persons belonging to minorities to effective participation in public affairs: Content, justification and limits. Intersentia.

CSILLA VARGA

THE PAST, THE PRESENT AND THE ACHIEVED RESULTS OF THE HUNGARIAN–SLOVAK JOINT COMMITTEE

The protection of and dealing with national minorities in general can be carried out on three different levels: on multilateral, bilateral, and domestic level. The multilateral scope includes activities of international bodies urged by states devoted to the issue. At domestic level, countries have the possibility to secure different rights for national minorities living on their territories, based on their minority-related approach. The present paper, however, examines the bilateral scope of cooperation in support of national minorities, which cooperation can be achieved through bilateral treaties and agreements. The paper also focuses on the work of the Joint Slovak–Hungarian Committee on Minority Affairs established in 1995 by the Basic Treaty signed between the two countries.